

Danijela Trškan

Značilnosti in primerjava zunanjih srednješolskih izpitov iz predmeta zgodovine v Republiki Sloveniji, Franciji, Veliki Britaniji in mednarodnih šolah*

Uvod

Zunanji srednješolski izpit je nacionalni preizkus znanja, ki ga pod enakimi pogoji opravljajo vsi kandidati v državi in s katerim se ugotavlja usposobljenost kandidata za nadaljnji študij, ki je osnovni pogoj za vpis na univerze.¹ Najpogosteje je v pisni obliki, lahko pa je tudi v ustni obliki. Pri izbranih vzorčnih državah Sloveniji, Franciji, Veliki Britaniji in pri mednarodni maturi je eksterni pisni izpit iz predmeta zgodovine v pisni obliki, v Franciji pa je tudi ustni.

Za eksterni izpit gradivo (izpitne pole, točkovnik z rešitvami) pripravijo in običajno tudi ocenijo zunanji učitelji,² čeprav je lahko tudi del izpita interno ocenjen (npr. individualna naloga pri mednarodni maturi, celoletno šolsko delo pri angleškem izpitu GCSE ali ustni izpit za neuspešne učence pri francoski maturi).

Zunanji srednješolski izpit sestavljajo izpitne pole, ki jih sestavijo pedagoški strokovnjaki, ponavadi tudi odgovorni za učni načrt in izpitne kataloge. Pripravljalci izpitnih pol morajo pri svoji pripravi upoštevati več zahtev, kot so npr. izbira standardov in ciljev znanja iz učnih načrtov na vseh taksonomskih ravneh zahtevnosti; priprava različnih tipov nalog oz. vprašanj

* Prispevek na okrogli mizi »Zgodovina na maturi« na 31. zborovanju slovenskih zgodovinarjev »Regionalni vidiki slovenske zgodovine«; Maribor, 10.–12. oktobra 2002.

¹ Bahovec, I., Slivar, B. (1994). Poti k maturi. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport, str. 10. Matura je zunanji izpit na zaključku srednje šole. Opredelimo jo lahko takole: »Matura je izpit na koncu srednje šole, ki ga opravljajo kandidati za študij na univerzi in obsega znanja, pomembna za študij. Obsegajo obvezni del, ki je podlaga za vse študije, in izbirni del, ki je podlaga za posamezni študij. Matura je zunanji izpit, pri katerem so izpitna vprašanja in ocenjevalna merila zunanja pri pisnem in ustnem izpitu in je postopek ocenjevanja zunanji pri pisnem izpitu. Z zunanjim ocenjevanjem naj se zagotovi višja objektivnost ocenjevanja in s tem visoka napovedna vrednost za uspešen študij. Matura je državni izpit, ki ga kandidati opravljajo pod vnaprej objavljenimi natančno določenimi in enakimi pogoji.« Prvi strokovni posvet o maturi. (1995). Škofja Loka, 8. 12. in 9. 12. 1995. Ljubljana: Republiški izpitni center, str. 9.

² »Preverjanje znanja s pisnimi preizkusi je standarden postopek, kadar so okoliščine preizkušanja vsaj podobne, če ne enake za vse posameznike, za vse situacije in v vsakem času (govorimo o natančnih pravilih, ki zagotavljajo objektivnost uporabe preizkusa, vrednotenja odgovorov ter interpretacije dosežkov). Ne moremo pa zagotoviti, da je takšen preizkus popolnoma standardiziran postopek, saj bi to pomenilo, da ima vnaprej dobro znane vse merke lastnosti posameznih nalog in preizkusa v celoti (zlasti zanesljivost in veljavnost, pa tudi težavnost, občutljivost itd.) ter da lahko ob pomoči norm (t.j. zbirke rezultatov za velike in reprezentativne skupine posameznikov) rezultat posameznika na preizkusu razlagamo tako, da ga primerjamo z (na istem preizkusu dobljenimi) rezultati velikih skupin preizkušancev, katerih lastnosti so podobne posameznikovim (to skupino navadno imenujemo standardizacijski vzorec).« http://www.mss.edus.si/publikacije/prenova/opisi/izhodišca_np/default.asp (Izhodišča za pripravo nacionalnih preizkusov znanja v devetletni osnovni šoli, Internet: julij 2000) Maturitetne pole tako ne morejo biti standardizirani testi, ampak so le preizkusi znanja, ki so sestavljeni po standardnih postopkih, ki omogočajo vsem kandidatom enake pogoje. O tem več: Bucik, V. (2000). Zunanji preizkusi znanja, sestavljeni in uporabljeni po standardnih postopkih. V: Vzgoja in izobraževanje. Letnik XXXI. Št. 2–3, str. 24–25.

(sestava poskusne serije nalog, preverjanje poskusne serije nalog in sestava končne verzije nalog); izdelava točkovnika za možne odgovore in preverjanje merskih karakteristik (npr. zanesljivosti, veljavnosti, objektivnosti, občutljivosti).³

V evropskih državah učenci opravljajo izpite od 15. do 18. leta starosti. Npr. v Veliki Britaniji morajo učenci v času srednješolskega izobraževanja opraviti dva izpita, prvega pri 16. letih (GCSE) kot zaključek obveznega šolanja, drugi izpit pa je pri 18. letih (GCE) kot zaključek srednješolskega izobraževanja. Pri mednarodni maturi, v Sloveniji in Franciji pa opravljajo izpit pri 18. letih kot zaključek srednje šole in kot pogoj za vpis na univerze.⁴

Nekateri izpiti omogočajo izbirnost vsebin in nivojev. Npr. pri angleških ali mednarodnih izpitih učenci lahko izbirajo različne teme oz. vsebine in nivoje preverjanja (npr. višji ali nižji pri mednarodni ali A in AS nivo pri angleškem izpitu GCE).⁵ Pri angleških izpitih učitelji oz. šole lahko izbirajo med temami iz svetovne, evropske in britanske ter samo britanske zgodovine. Pri mednarodni maturi lahko učitelji oz. šole izbirajo med temami iz evropske, azijske ali afriške zgodovine. Francoska in slovenska matura pa ne omogočata izbire tem ter tudi ne vključujeta različnih nivojev.

Pri ocenjevanju maturitetnih dosežkov oz. pretvarjanju doseženih točk v ocene pri izpitnih polah se lahko uporabita dve vrsti modelov: modeli, ki upoštevajo relativne standarde ocenjevanja in modeli, ki upoštevajo absolutne standarde ocenjevanja.

Modeli relativnega ocenjevanja temeljijo na medsebojnem primerjanju učencev, tako da se ocena vsakega učenca določi glede na njegovo pozicijo v skupini, ki je reševala izpitne pole. Npr. najbolj običajen je model, ko se določi odstotek najboljših učencev, ki prejmejo najvišjo oceno in odstotek tistih učencev, ki prejmejo prav dobro oceno, potem dobro, zadostno in nezadostno oceno.⁶ Ocene tako niso odvisne od težavnosti testa, ampak od rezultatov drugih učencev v skupini (npr. pri slovenski maturi).

³ Testi vključujejo merske značilnosti. »Načelo veljavnosti zahteva, da je testna naloga tako zasnovana in jezikovna oblikovana, da povsem ustreza didaktičnim ciljem naloge in da preverja tudi poznavanje načrtovanih vsebinskih elementov ././ Načelo zanesljivosti zahteva, da bi kasnejše ponovno testiranje iste populacije učencev z enakimi nalogami dalo tudi enake testne rezultate. Načelo objektivnosti je posebej pomembno. Na objektivnih načelih so sestavljene tiste naloge, pri katerih več vzporednih ocenjevalcev ugotavlja prav enake testne rezultate testiranca. To pa je predvsem odvisno od enoznačno oblikovane naloge. Načelo občutljivosti testa. Test mora vsebovati lahke, srednje težke, pa tudi zelo zahtevne naloge. Le tako lahko meri in diferencira boljše znanje od šibkejšega. Seveda pa morajo biti testne naloge tako razporejene, da testiraneec rešuje najprej lahke, nato težje naloge. Takšno zaporedje naj bi se v testu še večkrat ponovilo v valovih.« Trojar, Š. (1998). Tipske značilnosti testnih nalog, problemi pri projektiranju in uporabnost pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Letnik VII. Št. 3, str. 38–39.

⁴ Eksterni izpiti prinesejo tudi negativne učinke. »Stopnjuje se pritisk učencev na učitelje, da poučujejo tisto, kar terjajo katalogi in preizkuša zunanje preverjanje, in da jih urijo za načine odgovarjanja, ki temu ustrezajo. ././ Priprave na zunanji izpit postanejo moment medsebojnega pokoravanja za učitelje in učence: učitelji prek zahtev, povezanih z zunanjim preverjanjem, držijo na vajetih učence, ti pa s pritiski glede poučevanja, prilagojenega zunanjemu preverjanju, učitelje. Možnost za odprto dogovarjanje in izbiro ter za artikuliranje različnosti so povsem zaprte.« Rutar Ilc, Z., Rutar, D. (1997). Kaj poučujemo in preverjamo v šolah. Radovljica: Didakta, str. 293.

⁵ »V evropskih šolskih sistemih so prijemi različni, največkrat pa je opredeljevanje različnih ravni preverjanja in ocenjevanja vezano na različne priprave na preverjanje in ocenjevanje ter s tem na vnaprejšnje odločanje, katero raven znanja želi učenec pri posameznem predmetu usvojiti. Taka situacija seveda postavlja učence pred dilemo, o kateri se pogosto ne morejo odločiti le po interesu, temveč se pojavlja tudi problem različnih preudarkov o morebitni uspešnosti ipd. Kritike obstoječe organizacije evropskih šolskih sistemov zato opozarjajo pred nevarnostjo podrejanja celotnega življenja šole končnemu preverjanju. Pritisk končnega preverjanja in navidez enostavnost delitve učencev v vnaprejšnje skupine (glede na različne zahtevnostne ravni končnega preverjanja) lahko pripelje do povsem nezaželenih učinkov.« Barle, A. (1995). Vpeljevanje različnih ravni preverjanja in ocenjevanja v srednjih šolah. V: Vzgoja in izobraževanje. Letnik XXVI. Št. 4, str. 54.

⁶ Prvi strokovni posvet o maturi. (1995). Škofja Loka, 8. 12. in 9. 12. 1995. Ljubljana: Republiški izpitni center, str. 15.

Drugi modeli pa so modeli absolutnega ocenjevanja, ki ne določajo vnaprej odstotkov učencev za posamezne ocene, ampak izhajajo iz izpitnih ciljev. Odstotki točk za posamezne ocene so prav tako arbitrarno določeni vnaprej. Tako odstotki kažejo, do kakšne mere je učenec dosegel izpitni učni cilj (npr. pri angleških izpiti in mednarodni maturi).⁷

V nadaljevanju so predstavljeni izpitni cilji, izpitna vsebina in izpitne pole za zgodovino v Sloveniji, Franciji, Veliki Britaniji in pri mednarodni maturi.

Izpitni cilji

Specifični izpitni cilji pri slovenski maturi predvidevajo ocenjevanje vseh nivojev miselnega procesa, 60% ocenjevanje znanja in razumevanja (1. pola 30 % in 2. pola 30 %) in 40 % za interpretacijo, argumentacijo, sintezo, analizo in vrednotenje (1. pola 20 % in 2. pola 20 %).

Sedem ciljem predvideva ocenjevanje znanja in razumevanja, medtem ko predvideni osmi cilj (primerjava) spada bolj k višjemu nivoju. Čas pisanja je 90 minut za prvo izpitno polo in 90 minut za drugo izpitno polo.

Kandidat »pozna dejstva, dogodke, pojave in podatke ter časovna, vzročna in prostorska zaporedja zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov; opiše, pojasni oz. razloži zgodovinske dogodke, pojme, pojave in procese; razlikuje vzroke od povodov in posledic ter med vzroki za določene zgodovinske pojave poišče bistvene; izbere bistvene informacije o določenem zgodovinskem dogodku, pojavu ali procesu; natančno in pravilno uporabi ustrezne zgodovinske pojme in terminologijo pri pojasnjevanju dogodka, pojava ali procesa; zna dogajanja časovno in prostorsko opredeliti; zna uporabiti statistične podatke, vire in ilustrativno gradivo pri utemeljevanju oz. pojasnjevanju zgodovinskih dogajanj, pojavov in procesov; (primerja dogodke, pojave ali procese ter ugotovi podobnosti in razlike).«⁸

Pet ciljev je predvidenih za ocenjevanje interpretacije, argumentacije, sinteze, analize in vrednotenja.

Kandidat »uporabi in obrazloži različne vire zgodovinskih informacij (zgodovinsko besedilo, vir, zemljevid, statistični podatek, slika ...) in oblikuje sklepe; interpretira oz. argumentira podatke, informacije ...; sintetizira in obrazloži kompleksnost dogajanja; ovrednoti pomen določenih dogodkov (npr. reform, programov, ukrepov ...); primerja in kritično presoja raznovrstna sporočila; ugotovi soodvisnost različnih zgodovinskih dogodkov in pojavov.«⁹

Specifični izpitni cilji francoske mature so predvsem ocenjevanje sposobnosti, kot so npr. zbiranje informacij, klasificiranje, analiziranje in sintetiziranje informacij ter odgovarjanje na problemska vprašanja.

Specifični cilji se nanašajo na tipe nalog pri maturi. Te naloge so: esejska naloga (oz. daljši sestavek), naloga, ki se nanaša na en vir (pisni ali vizualni), naloga za preučevanje virov oz. komentar več različnih virov.

Glavni cilji pri pisanju esejev oz. daljših sestavkov so, da morajo učenci na podlagi znanja, ugotoviti problem in nanj odgovoriti v urejenem sestavku in da znajo uporabiti koncepte ter specifično besedišče.

Glavni cilji komentarja enega vira (pisnega ali vizualnega) so, da znajo učenci uporabiti znanje za kritično branje in analizo vira ter natančno odgovoriti na vprašanja.

⁷ Ibid., str. 16.

⁸ Predmetni izpitni katalog za maturo 2001 – Zgodovina. (1999). Ljubljana: Državni izpitni center, str. 8.

⁹ Ibid., str. 8.

Glavni cilji pri preučevanju virov oz. komentarju več različnih virov so, da učenci znajo na podlagi znanja poiskati informacije iz različnih virov, so jih sposobni klasificirati po ključnih besedah (temah) in jih postaviti v odnose ter sestaviti kritično in argumentirano sintezo.

Ti glavni cilji se tudi ocenjujejo pri teh treh tipih nalog. Naloge naj ne bi preverjale le podatkovnega znanja, ampak široko znanje, poznavanje in razumevanje zgodovinskega dogajanja.

Izpitna pola je tako razdeljena v dva dela (zgodovinski in geografski del). Čas pisanja je 4 ure, vendar pa izpitno dopolnilo k učnemu načrtu predlaga dve uri in pol do tri ure za prvi del izpitne pole in ostali čas za drugi del izpitne pole. Novost je, da se z žrebom določi, kateri predmet bo v prvem delu (pomembnejšem delu).¹⁰

Če je v prvem delu izbrana zgodovina, potem imajo učenci možnost izbire med dvema esejema in enim komentarjem več virov. Če je v prvem delu izbrana geografija, imajo učenci možnost izbire med dvema komentarjema enega vira pri zgodovini v drugem delu.¹¹

Specifični izpitni cilji angleškega izpita GCE zahtevajo, da morajo učenci znati priključiti v spomin, izbrati in prikazati natančno zgodovinsko znanje in razumevanje (1. cilj); predstaviti zgodovinske razlage z razumevanjem ustreznih konceptov in z vključevanjem ocen (2. cilj); interpretirati, evalvirati in uporabiti vrsto zgodovinskih virov v povezavi z zgodovinskim kontekstom in razložiti, evalvirati interpretacije zgodovinskih dogodkov iz preštudiranih tem (3. cilj).¹² 1. cilj predstavlja 40–45 %, 2. cilj 25–30 % in 3. cilj 25–30 % vrednosti izpita.¹³

Specifičnih izpitnih ciljev pri mednarodni maturi je pet in zahtevajo, da morajo učenci pokazati zgodovinsko znanje preko pridobivanja, izbora in učinkovite uporabe znanja (1. cilj); pokazati jasne, jedrnate, ustrezne in dobro podkrepjene argumente (2. cilj); ovrednotiti, interpretirati in kritično uporabiti vire kot zgodovinske dokaze (3. cilj); ugotoviti in ovrednotiti različne interpretacije zgodovinskih dogodkov (4. cilj); razložiti razloge ter posledice kontinuitet in sprememb (5. cilj).¹⁴

Spodnja preglednica¹⁵ prikazuje, kateri učni cilji se preverjajo pri 1., 2. in 3. izpitni poli (višji nivo) ter pri notranjemu ocenjevanju individualnih nalog, koliko časa imajo kandidati na voljo za pisanje, kolikšna je vrednost posameznih izpitnih pol in koliko nalog morajo rešiti.¹⁶

¹⁰ B.O. n°12, 20 mars 1997, str. 888–891.

¹¹ Geografija pa vsebuje preučevanje geografskih virov in izdelovanje zemljevida ali skice.

¹² GCE Advance and advanced subsidiary examinations subject cores for History. (1997). London: SCAA, str. 6. Podobno tudi v: GCE A/AS subject core for History. (1994). London: SCAA, str. 4.

¹³ GCE Advance and advanced subsidiary examinations subject cores for History. (1997). London: SCAA, str. 6.

¹⁴ IB History Subject Guide. (1996). Geneva: International Baccalaureate Organisation, str. 6–7. Razlike med višjim in nižjim nivojem: višji nivo ima več ur na voljo in s tem tudi večjo širino znanja in več možnosti za razvoj petih učnih ciljev. Npr. 4 ure tedensko so za nižji nivo in 5 ur tedensko so za višji nivo na Gimnaziji Bežigrad.

¹⁵ Preglednica: IB History Subject Guide. (1996). Geneva: International Baccalaureate Organisation, str. 45.

¹⁶ Če primerjamo vse izpitne pole pri mednarodni maturi, lahko ugotovimo, da se pri vseh nalogah v izpitnih polah zahtevajo razumevanje, analiza, sinteza in evalvacija. Pri vsakem vprašanju so višji nivoji kognitivnega področja povezani z nivojem razumevanja. Prva izpitna pola vsebuje naloge pojasnjevanja in krajše ali daljše esejske naloge. Druga in tretja izpitna pola pa imata daljše esejske naloge, ki preverjajo vse nivoje kognitivnega področja, še posebej pa tudi organizacijo in ureditev zgodovinskih podatkov. Esejska vprašanja so tako sestavljena, da je poudarek na ocenjevanju vsaj dveh miselnih sposobnosti: npr. ocenjevanje razumevanja in analize, analize in vrednotenja, razumevanja in vrednotenja, uporabe virov in vrednotenja, razumevanja in sinteze itd.

Višji nivo	Izpitna pola 1	Izpitna pola 2	Izpitna pola 3	Notranje ocenjevanje
Učni cilji	poudarki so na 3. cilju (tudi 1., 2., 4. in 5. cilj)	poudarki so na 1., 2., 4. in 5. cilju (tudi 3. cilj)	poudarki so na 1., 2., 4. in 5. cilju (tudi 3. cilj)	poudarki so na 1., 2. in 3. cilju (tudi na 4. in 5. cilju)
Vsebina	3 predpisane učne teme	6 tem iz svetovne zgodovine 20. stoletja	5 regionalnih opcij	odprto (Kandidat mora izbrati poglobljeni študij iz katerekoli zgodovinske teme.)
Število vprašanj	4 vprašanja krajših odgovorov	2 esejski vprašanja	3 esejska vprašanja	odprto vprašanje
Število točk	20	40	60	25
Čas	1 ura	1 ura in 30 minut	2 uri in 30 minut	do 30 ur v programu, ki ima 240 ur
Vrednost ¹⁸	20 %	20 %	35 %	25 %

Mednarodna matura iz predmeta zgodovina vključuje nižji in višji nivo. Nižji nivo vsebuje dve izpitni poli, višji nivo pa še tretjo izpitno polo. Vsi kandidati pa morajo izdelati tudi individualno nalogo, ki je sestavni del ocene.

Zaključimo lahko, da je slovenskih specifičnih izpitnih ciljev veliko in so razdeljeni v cilje, ki predvidevajo ocenjevanje znanja in razumevanja in v cilje, ki predvidevajo ocenjevanje analize in interpretacije, sintezo in vrednotenje. Pri francoskih specifičnih izpitnih ciljih je v ospredju sposobnost izbiranja, klasificiranja in sintetiziranja podatkov; pri angleških specifičnih izpitnih ciljih je poudarek na razumevanju in interpretaciji virov; pri mednarodnih specifičnih izpitnih ciljih pa je poudarek na vrednotenju in interpretiranju virov ter uporabi znanja.

Izpitna vsebina

Didaktično oz. vsebinsko zasnovo izpitnih pol določajo izpitni katalogi v Sloveniji, v Franciji, Veliki Britaniji in v mednarodnih šolah pa učni načrti.

V Sloveniji določa vsebino izpita izpitni katalog.¹⁸ Za vsako leto je predvidenih ok. 10 tem, ki naj bi bile za maturo in se nanašajo na obdobje od starega veka do konca 20. stoletja. Kandidati rešujejo samo dve izbrani temi. Izpitni katalog je samo eden in učenci, ki se odločijo za zgodovino, se vsi pripravljajo iz tega kataloga.

Teme v izpitnem katalogu so kronološko-progresivno razporejene in vključujejo progresivno časovno projekcijo, saj prikazujejo razvoj zgodovinskih dogodkov in procesov. Teme so: Zgodnje visoke kulture; Antična kultura in tradicija; Rimsko cesarstvo in začetki krščanstva; Slovensko ozemlje v poznoantični in zgodnji srednjeveški dobi; Srednjeveška mesta in podeželje; Slovenci v srednjeveškem rimsko-nemškem cesarstvu; Evropa in svet na prehodu iz srednjega v novi vek; Turški vpadi, kmečki upori in reformacija na Slovenskem; Francoska revolucija; Industrializacija v 19. stoletju; Nacionalna gibanja v 19. stoletju; Slovenci v habsburški monarhiji v prvi polovici 19. stoletja; Slovenci v Avstro-Ogrski; Boljševizem,

¹⁷ Pri nižjem nivoju 1. izpitna pola predstavlja 25 % vrednost, 2. izpitna pola 50 % vrednost, individualna naloga pa 25 %.

¹⁸ Predmetni izpitni katalog za maturo 2001 – Zgodovina. (1999). Ljubljana: Državni izpitni center.

fašizem, nacizem; Slovenci v prvi jugoslovanski državi; Slovenci med drugo svetovno vojno; Odporniška gibanja med drugo svetovno vojno in kolaboracija; Od zavezništva do hladne vojne; Slovenci v prvem desetletju po drugi svetovni vojni; Mirovna gibanja in organizacije po drugi svetovni vojni.

Izbor tem je takšen, da kandidat pokaže poznavanje in razumevanje izpitnih vsebin iz obče zgodovine, opredeljenih v izpitnem katalogu; poznavanje slovenske zgodovine od antičnega obdobja do danes ter razumevanje vplivov evropske in svetovne zgodovine na slovensko v posameznih zgodovinskih obdobjih; poznavanje najpomembnejših znanstvenih in kulturnih dosežkov, gospodarskih procesov in socialnih odnosov v zgodovinskih obdobjih. Kandidat ravno tako pokaže, da zna pravilno razvrstiti dogodke, pojave, procese in pomembne osebnosti v zgodovinski čas in prostor, tudi z razporejanjem sočasnih istorodnih in raznorodnih zgodovinskih dogajanj ter da zna ovrednotiti prispevke in pomen antičnih civilizacij za poznejši razvoj itd.¹⁹

V Franciji se vsi učenci v gimnazijah pripravljajo na maturo iz učne vsebine, ki je predpisana v učnem načrtu za zadnji letnik srednje šole (pred letom 1998 je bila to nacionalna, evropska in svetovna zgodovina po letu 1945, po letu 1999 pa je izpitna snov od leta 1939 naprej). Problemski pristop k vsebini in izbor pomembnejših dogodkov v drugi polovici 20. stoletja so bili razlogi za izbor vsebine zadnjega letnika. Vsebina je razdeljena v tri poglavja in obsega čas od leta 1939 do srede 90. let.

Prvo poglavje Druga svetovna vojna ima samo tri teme: Glavne faze; Evropa in Francija v vojni; Posledice. Drugo poglavje Svet od 1945 do danes vsebuje 4 teme: Gospodarske in socialne spremembe po letu 1945; Veliki ideološki modeli v svetu (organi oblasti, družba in kultura) ter njihov razvoj: sovjetski model, ameriški model, kitajski model in model liberalne Evrope; Nasprotje med velikimi silami in razkroj blokov; Osvoboditev podložnih narodov in pojav Tretjega sveta. Tretje poglavje Francija po letu 1945 vsebuje dve temi: Politični razvoj; Gospodarstvo, družba, kultura.²⁰

Vsebina vsebuje strukturalno sistemsko projekcijo procesov in omogoča, da učenci spoznajo in razumejo strukturo sodobnega sveta. Zanimiva je razdelitev političnega razvoja na različne modele (npr. ameriški, sovjetski, kitajski, evropski) in tudi, da hladna vojna ni v ospredju pri prikazu razvoja sveta po letu 1945.

Angleška matura (18 let, GCE) je na videz bolj zapletena, saj številni izpitni centri v Veliki Britaniji omogočajo različne izpitne programe oz. izpitne načrte, tako da je od šol in učiteljev odvisno, za kateri program se odločijo. Ravno tako pa se učenci lahko odločijo za določeno šolo glede na program, ki ga šole izvajajo. Angleški izpitni učni načrti lahko vsebujejo poglobljene ali splošne teme iz britanske zgodovine od 9. stoletja naprej ali pa iz evropske in svetovne zgodovine (19. in 20. stoletje).

Izbor tem v izpitnih načrtih je takšen, da lahko učenci pokažejo znanje in razumevanje zgodovinske snovi, tem in obdobjem, ki so jih preštudirali; da znajo oceniti pomembnost dogodkov v zgodovinskem kontekstu; analizirati zgodovinske interpretacije o dogodkih; interpretirati, evalvirati in uporabljati zgodovinske vire v kontekstu ter pokazati razumevanje glavnih pojmov in konceptov.²¹ Izpitni načrti zahtevajo od učencev, da pokažejo širino zgodovinske-

¹⁹ Predmetni izpitni katalog za maturo 2001 – Zgodovina. (1999). Ljubljana: Državni izpitni center, str. 6.

²⁰ Povzeto po: Wedam, V. (1996). Učni načrt za zgodovino v splošni in tehnološki srednji šoli v Franciji. V: Zgodovina v šoli. Letnik V. Št. 3, str. 55–57.

ga znanja in razumevanja, tako da povezujejo ali primerjajo različne vidike obdobja, družbe, vsebine ali preštudirane teme. Ravno tako pa tudi zahtevajo od učencev, da raziščejo določeno zgodovinsko vprašanje ali problem; uporabljajo vire, poročila, argumente in interpretacije za razlago, analizo, sintezo in zaključke.

Izpitni učni načrti za GCE pa še posebej zahtevajo pri višjem nivoju A, da morajo učenci preštudirati zgodovino več držav; vključiti več elementov britanske zgodovine ali zgodovine Anglije, Škotske, Irske in Walesa (vendar pa ta zahteva ne velja za starejšo zgodovino); v obdobju vsaj 100 let. Npr. učni načrt, ki vsebuje zgodovino 20. stoletja, mora vsebovati tudi nekaj zgodovine pred letom 1900.

Npr. Londonski izpitni center ULEAC ponuja štiri različne učne programe oz. učne načrte: A, B, D in E, ki vključujejo britansko, evropsko in svetovno zgodovino. Učni načrt A vsebuje poglobljeni študij britanske in evropske zgodovine od leta 800 do leta 1975; izpitni učni načrt B vsebuje poglobljeni študij nebritanske zgodovine (Odkritja, Reformacija, Francija v času Ludvika XIV., Francoska revolucija, Razlogi za 1. svetovno vojno, Rusija 1894–1924, ZDA 1917–53, Totalitarni režimi v Evropi 1919–39) in angleške zgodovine 1399–1974; učni načrt D vsebuje svetovno zgodovino od leta 1931 naprej; učni načrt E pa vsebuje poglobljeni študij različnih tem evropske zgodovine od 17. do 20. stoletja, šolsko interno delo in individualne naloge.²²

Učni načrt za mednarodno maturo vsebuje široke teme iz svetovne zgodovine 20. stoletja, široke regionalne teme iz zgodovine 19. in 20. stoletja (samo za višji nivo) ter tri predpisane poglobljene teme. Učni načrt vključuje tudi individualno nalogo, ki je sestavni del izpita. Izpit je raznovrsten, vendar pa je pregledno in sistematično zasnovan.

Izbor tem je takšen, da lahko kandidati pokažejo razumevanje širokega in poglobljenega zgodovinskega znanja različnih kultur; razumevanje zgodovine kot vede (različnosti virov, metod in interpretacij); mednarodno zavedanje in razumevanje s pospeševanjem vživljanja v preteklost; razumevanje, da ljudje živijo v različnih krajih in v različnih obdobjih; razumevanje sedanosti preko razumevanja preteklosti; sposobnost uporabe in sporočanja zgodovinskega znanja in razumevanja ter dolgotrajno zanimanje za zgodovino.²³

Npr. široke teme iz svetovne zgodovine 20. stoletja so monografsko razporejene, saj predstavljajo glavne dogodke 20. stoletja. Prva široka tema: Vzroki, potek in posledice vojn (primeri: Alžirska vojna, Arabsko-izraelske vojne, Kitajska državljanska vojna, Prva in druga svetovna vojna, Korejska vojna, Mehiška revolucija, Nigerijska državljanska vojna, Španska državljanska vojna, Vietnamska vojna); druga široka tema: Nacionalna in osvobodilna gibanja, dekolonizacija in problemi novih držav (primeri: Alžirija, Karibi, Kuba, Gana, Indijska podcelina, Indonezija, Indokina, Kenija, Zair); tretja široka tema: Vzpon in vlada v enopartijskih državah; četrta široka tema: Ustanovitve in delo mednarodnih organizacij (primeri: Društvo narodov, OZN, Mednarodno sodišče ...); peta široka tema: Hladna vojna; šesta široka tema: Države in njihov odnos do religij in manjšin (možen izbor držav iz najmanj dveh različnih regij: Aboriginezi v Avstraliji, Azijci v vzhodni Afriki, Kitajci na Maleziji, Kurdi v zahodni Aziji, Budizem v Indokini, Krščanstvo v Latinski Ameriki in na Poljskem, Hinduizem na indijski podcelini, Islam v afriških državah in v Indoneziji itd.).²⁴

²¹ Več o tem: GCE Advance and advanced subsidiary examinations subject cores for History. (1997). London: SCAA, str. 5.

²² GCE History, Advanced level Syllabus. (1998). London: London examinations.

²³ IB History Subject Guide. (1996). Geneva: International Baccalaureate Organisation, str. 5.

²⁴ IB History Subject Guide. (1996). Geneva: International Baccalaureate Organisation. Učni načrt predlaga, da bi se kandidati pripravili za dve ali tri široke teme, zato lahko učitelji oz. šole te teme izberejo. Kandidati, ki se pripravljajo iz dveh ali treh tem, pridobijo široko in poglobljeno znanje o glavnih svetovnih dogodkih v 20. stoletju.

Široke regionalne teme so izbrane iz petih geografskih področij: Afrike, Amerike, Vzhodne in Jugovzhodne Azije in Oceanije, Evrope (s Sovjetsko zvezo/Rusijo), Južne Azije in Bližnjega vzhoda (s severno Afriko) in vsebujejo izbrane dogodke iz zgodovine 19. in 20. stoletja.²⁵

Posebnost mednarodnega izpita so poglobljene teme, ki so predpisane za štiri leta. Npr. od leta 1998 do leta 2002 so bile: Ruske revolucije in nova sovjetska država 1917–29; Vzroki za drugo svetovno vojno v Aziji 1931–41; Hladna vojna 1945–64.²⁶

Če primerjamo mednarodni izpitni učni načrt z angleškimi izpitni učnimi načrti, ugotovimo številne podobnosti. Mednarodni (tako kot angleški) so zelo odprti učni načrti. Tematizacija vsebine pri angleških in mednarodnih učnih načrtih je posebna in je največkrat razdeljena na splošne ali poglobljene teme z didaktičnimi poudarki. Oba učna načrta vsebujeta velik izbor širokih tem in tem, ki so splošne ali poglobljene. Izbor tem pa prepuščata učiteljem oz. šoli. Usmerjena sta v uresničevanje izpitnih ciljev, zato specifični izpitni cilji nakazujejo oblike in metode dela (še posebej metodo dela z zgodovinskimi viri). Razlika je samo, da mednarodni učni načrt vsebuje široke teme iz svetovne zgodovine 20. stoletja ali zgodovine posameznih področij 19. in 20. stoletja (Evropa, Azija, Afrika itd.), medtem ko angleški učni načrti vsebujejo široke teme iz svetovne, evropske in britanske ali samo britanske zgodovine.

Edina pomanjkljivost angleških izpitov je, da učenci obvladajo samo določeno temo ali obdobje iz britanske, evropske ali svetovne zgodovine, francoski kandidati obvladajo obdobje od leta 1939 naprej, kandidati, ki opravljajo mednarodno maturo pa obvladajo samo določene teme iz 20. stoletja (na višjem nivoju pa tudi zgodovino npr. Evrope od konca 18. stoletja naprej).²⁷ Največjo širino znanja pa imajo slovenski kandidati, ki morajo poznati določene teme od starega veka do 20. stoletja. Njihovo znanje je zelo široko, vendar ni poglobljeno (s pomočjo zgodovinskih virov) kot je to npr. pri kandidatih, ki opravljajo angleški, francoski ali mednarodni izpit.

Zaključimo lahko, da je pri slovenski maturi v ospredju poznavanje slovenske in obče zgodovine, pri francoski razumevanje sodobnega sveta, pri angleški maturi spodbujanje zanimanja za študij zgodovine in pri mednarodni maturi pridobivanje širokega in poglobljene znanja iz izbranih tem.

Tipi izpitnih nalog

Pri slovenskih izpitnih polah prevladujejo naloge objektivnega tipa in krajše naloge prostih odgovorov. Med nalogami objektivnega tipa prevladujejo naloge kratkih odgovorov oz.

²⁵ Npr. regionalna široka tema Evropa obsega teme iz 19. stoletja: Francoska revolucija; Napoleon; Dunajski kongres; Viktorijanska Britanija; Italijanska združitev; Avstrija in Prusija; Nemčija in Avstro-Ogrska; Rusija in Vzhodna Evropa v drugi polovici 19. stoletja, Družbeni in gospodarski razvoj; Kulturni in izobraževalni razvoj; Francija; Skandinavija v 19. in 20. stoletju in teme iz 20. stoletja: Ruske revolucije 1905–41; Prva svetovna vojna; Društvo narodov; Fašistična Italija in nacistična Nemčija; Iberski polotok v 20. stoletju; Druga svetovna vojna; Rusija 1941–90; Povojna Zahodna Evropa; Vzhodna in Srednja Evropa 1919–90; Družba v 20. stoletju itd.). Vključene so v tretjo izpitno polo (za višji nivo). Kandidati se pripravljajo ponavadi za eno regionalno temo, ki jo izberejo šole oz. učitelji.

²⁶ Za leto 1998 so bile predpisane tri teme. Vedno so vključene v prvo izpitno polo in kandidati se ponavadi pripravljajo na eno od teh treh tem, ki jo izberejo učitelji. Poglobljene teme so izbrane iz šestih širokih tem. Izpitna pola vsebuje samo naloge, ki se nanašajo na vire iz teh treh tem.

²⁷ »Angleži so se odločili za poglobljeno izobraževanje na ožjem področju, vendar je v zadnjem času opaziti težino po širitvi. Pri nas izobražujejo na širši fronti, vendar manj poglobljeno. Širino izobrazbe ob koncu srednje šole nam angleški strokovnjaki odkrito zavidajo.« Kališnik, M., Bucik, V. (1999). Kako Britanci, kako Slovenci. Matura, kdo bo tebe ljubil (5). V: Delo. Leto XLI. Št. 42, 22. 2. 1999, str. 10.

t.i. naloge zaprtega tipa (npr. naloge z izbirnimi odgovori, naloge urejanja, naloge dopolnjevanja), s katerimi je lažje preverjati nižje nivoje kognitivnega področja.²⁸

Značilnost zahodnoevropskih izpitnih pol pa je, da pri angleški, francoski in mednarodni maturi prevladujeta tudi dva tipa nalog, vendar pa so to esejske naloge in naloge na zgodovinske vire, ki vključujejo tudi nalogo objektivnega tipa (pojasnjevanje in interpretiranje) in krajše naloge prostih odgovorov.

Pri francoski maturi so esejske naloge obširne in splošne, pri angleški in mednarodni maturi pa so naloge ožje in problemske. Največje podobnosti so pri angleški in mednarodni maturi, medtem ko ima francoska matura posebna pravila pri sestavljanju esejskega odgovora. Če bi tudi slovenske izpitne pole vsebovale esejska vprašanja, bi lahko podobna pravila za pisanje sestavljavci pol upoštevali za splošne eseje (po francoskem zgledu) ali za problemske eseje (mednarodna matura). Francoske esejske naloge zahtevajo izbor, razvrščanje in sintezo znanja za daljše obdobje; angleške in mednarodne esejske naloge pa zahtevajo analizo, vrednotenje in sintezo znanja o določenem problemu za krajše obdobje.

Tudi naloge, ki se nanašajo na vire, so podobno problemsko zasnovane pri angleški in mednarodni maturi, medtem ko ima francoska matura posebna pravila pri sestavljanju komentarja več virov. Francoske naloge pogostokrat povezujejo vsebino virov z naučenim znanjem, angleške in mednarodne naloge pa se bolj nanašajo na vsebino virov. Angleške naloge zahtevajo od kandidatov, da pokažejo razumevanje sporočila vira, razložijo določene elemente vira in ugotovijo pomen ali zanesljivost informacij, ki jih dobijo iz virov; naloge pri mednarodni maturi pa tudi ocenitev in vrednotenje podatkov. V slovenskih izpitnih polah so naloge na vire redke in ponavadi zahtevajo le razbiranje podatkov ali razumevanje bistva sporočila. Tudi slikovno gradivo (zlasti v slovenskih polah) se uporablja kot ilustracija ali orientacija pri pisnih nalogah, pri angleških in mednarodnih izpitnih nalogah pa predstavlja osnovo za vprašanja, kjer morajo kandidati pokazati razumevanje tudi slikovnega sporočila. Naloge na vire so v slovenskih izpitnih polah lažje od nalog, ki so npr. v angleških ali mednarodnih izpitnih polah, zato je tudi pouk oz. priprava na maturo v Veliki Britaniji in mednarodnih šolah bolj usmerjena v delo z zgodovinskimi pisnimi in vizualnimi viri.

Iz analize izpitnih pol, ki vsebujejo npr. temo hladna vojna, lahko ugotovimo, da se tema hladna vojna lahko preverja z različnimi tipi nalog: z nalogami objektivnega tipa in krajšimi nalogami prostih odgovorov (slovenske pole), z esejskimi nalogami (francoska matura, angleška matura, mednarodna matura), z nalogami, ki se nanašajo na vire (mednarodna matura, francoska matura in tudi slovenska matura). Naloge na zgodovinske vire omogočajo ocenjevanje razumevanja v povezavi z analizo, sintezo, uporabo zgodovinskih virov in vrednotenjem (francoska, angleška in mednarodna matura); krajše naloge s prostimi odgovori in še posebej objektivne naloge pa omogočajo preverjanje znanja in razumevanja učne snovi (slovenska matura).²⁹

²⁸ Pri slovenski eksterni maturi so pogosto zaprti tipi nalog, ker je z njimi mogoče znanje preverjati objektivno in imajo tudi običajno visoko zanesljivost in veljavnost. Vendar pa je nekatere komponente znanja težko meriti le z nalogami zaprtega tipa. Le sestavljene, strukturirane naloge in različne vrste nalog odprtega ali polodprtega tipa lahko preverjajo višje kognitivne elemente oz. celovite miselne procese. http://www.mss.edus.si/publikacije/prenova/opisi/izhodišca_np/default.asp (Izhodišča za pripravo nacionalnih preizkusov znanja v devetletni osnovni šoli, Internet: julij 2000)

²⁹ Ta vzorčna tema je pri angleški izpitnih polah vključena v teme kot so mednarodni odnosi po letu 1945, sodobna zgodovina 20. stoletja in svet po letu 1945 (zaradi različnih izpitnih učnih načrtov). Pri mednarodni maturi je predpisana tema za naloge na zgodovinske vire in ena od šestih tem, zato je ta tema najbolj poglobljena. Naloge na to temo so pogoste v francoskih polah, saj je tema ena najpomembnejših po letu 1945 tudi v učnem načrtu za zadnji letnik. Ravno tako je ta tema vključena v zadnji letnik tudi v Sloveniji, posebna tema Hladna vojna (1945–90) je bila v izpitnem katalogu do leta 1999, leta 2000 pa jo je zamenjala tema Od zavezništva do hladne vojne (od 1939 do srede 50. let). Učenci se pripravljajo na maturo iz teme hladna vojna v Sloveniji samo, če je izbrana za maturo oz. jo pišejo le, če je izbrana za prvo izpitno polo.

Zaključimo lahko, da v francoskih, angleških in mednarodnih izpitnih polah prevladujejo naloge daljših odgovorov oz. esejske naloge in tudi naloge, ki se nanašajo na vire, med katerimi je edina vrsta nalog objektivnega tipa naloga pojasnjevanja in interpretiranja. V slovenskih izpitnih polah pa prevladujejo naloge krajših prostih odgovorov in naloge objektivnega tipa, s katerimi je težje preverjati višje kognitivne cilje.

Ocenjevanje izpitnih ciljev

Iz analize slovenskih izpitnih nalog (za obdobje med obema vojnama in hladno vojno³⁰), lahko poudarimo, da se vsi izpitni cilji ne ocenjujejo pri slovenskih polah. Najpogosteje se ocenjujejo cilji, ki so povezani z znanjem in razumevanjem, medtem ko izpitni cilji, ki so povezani z vrednotenjem, sintezo, interpretacijo-argumentacijo in kritičnim presojanjem s primerjavo, niso vključeni v izpitnih polah.³¹ Tako naloge v slovenskih izpitnih polah zahtevajo od učencev samo zapornitev podatkov, dogodkov, vzrokov, posledic; redke naloge pa so naloge, ki zahtevajo tudi uporabo, analizo in sintezo znanja; naloge postavljene na zgodovinske vire pa zahtevajo razumevanje bistva sporočila ali pojasnitev določenih elementov, največkrat pa so besedila kot orientacijsko gradivo in pomoč učencem pri obnovitvi znanja.³²

Če primerjamo izpolnjevanje izpitnih ciljev pri tujih izpitnih polah, lahko ugotovimo, da se vsi izpitni cilji v izpitnih polah tudi ocenjujejo. Tako so izpitni cilji natančno (v procentih) vključeni v posameznih nalogah pri angleški, mednarodni in francoski maturi. Npr. esejska vprašanja in vprašanja na različne zgodovinske vire so sestavljena tako, da vključujejo vse nivoje kognitivnega področja oz. miselne sposobnosti pri zgodovini, nekatera vprašanja pa so kombinacija nižjih in višjih kognitivnih ciljev, kot npr. razumevanja in analize, razumevanja in vrednotenja, razumevanja in sinteze ali pa kombinacija višjih kognitivnih ciljev, npr. analize in vrednotenja, sinteze in vrednotenja. Takšne naloge bi bile lahko vključene tudi v slovenskih izpitnih polah.

Zaključimo lahko, da se pri angleški in mednarodni maturi sistematično ocenjujejo višji miselni procesi, zlasti analiza, vrednotenje in sinteza. Francoska matura vsebuje posebne naloge, ki zahtevajo poleg znanja tudi višje nivoje kognitivnega mišljenja. Slovenska matura sicer predvideva (v izpitnem katalogu) ocenjevanje višjih kognitivnih elementov, vendar pa v glavnem ostaja pri ocenjevanju znanja in razumevanja.

³⁰ Zgodovina. (1996). Izpita pola 1, 7. 9. 1996. Ljubljana: RIC; Zgodovina. (1997). Izpita pola 1, 18. 6. 1997. Ljubljana: RIC; Zgodovina. (1997). Izpita pola 1, 6. 9. 1997. Ljubljana: RIC; Zgodovina. (2000). Izpita pola 1, 9. 6. 2000. Ljubljana: RIC.

³¹ John Laver je analiziral obe slovenski maturitetni poli za junij 1995. Po njegovi analizi sta slovenski maturitetni poli obsegali ocenjevanje naslednjih učnih ciljev. 1. pola (obča zgodovina) iz leta 1995 je ocenjevala približno 50 % naučeno znanje (besedila ali slike so pomagale učencem, da so se spomnili podatkov), 33 % zgodovinsko razumevanje (npr. konceptov) in 14 % splošno razumevanje, 2. izpitna pola (nacionalna zgodovina) pa približno 75 % naučeno znanje, 14 % zgodovinsko razumevanje (npr. konceptov) in 12 % splošno razumevanje. Poudaril je tudi, da so podobna objektivna vprašanja v Veliki Britaniji pri zgodovini pod 16. letom. V Veliki Britaniji prevladuje ocenjevanje zgodovinskih sposobnosti, to je ugotavljanje zanesljivosti virov in uporaba virov. Laver, John: 28. 12. 1995. *J/curr/gen/slovh51228.jol*, pismo za Savino Zwitter, Gimnazija Bežigrad.

³² Rutar Ilc Zora je mnenja, da izpitni cilji v katalogu, ki so usmerjeni k nekaterim miselnim sposobnostim višjega nivoja, dejansko predpostavljajo že vnaprej predvideno faktografijo pri različnih družboslovnih predmetih v Sloveniji. »Tudi pri katalogu iz zgodovine in zgodovine umetnosti vpogled v vsebino, napovedano za preverjanje, pokaže usmerjenost na izredno podrobno faktografijo, vpeto v kronološko kavzalistični model. Bolj kakor opremljenost z različnimi teoretskimi smerni oz. s paletto interpretativnih postopkov, ju označuje obsedenost z natančnim poznavanjem kronologije, kjer pa merijo na interpretacije, so te že izdelane in jih kaže podati čim bolj zvesto kot nevprašljive. Maturitetne naloge terjajo naštevanje, navajanje, 'spravljanje dogodkov v pravi kronološki red' in usklajanje levih stolpcev z desnimi.« Rutar Ilc, Z., Rutar, D. (1997). Kaj poučujemo in preverjamo v šolah. Radovljica: Didakta, str. 285.

Ocenjevanje izpitnih nalog

Slovenske izpitne pole vrednotijo zunanji ocenjevalci po točkovalni shemi in izpitnem katalogu. Vsako polo (neodvisno drug od drugega) pa točkujeta dva zunanja ocenjevalca. Upošteva se srednja vrednost.

Tipi nalog. ³³	Prva izpitna pola (št. vprašanj)	Druga izpitna pola (št. vprašanj)	Vrednotenje v točkah (za posamezno vprašanje)
1. NALOGE ZAPRTEGA TIPA			
A) IZBIRNI TIP – naloge izbire (da/ne oziroma označba pravih odgovorov med več danimi) – naloge povezovanja (npr. pojma z njegovo razlago, posebnosti z njeno vlogo ...) – naloge razvrščanja (urejanje, novo zaporedje dogodkov, pojavov ...)	2 1-2 0-1	2 1-2 0-1	1 do 3 točke 3 do 5 točk 2 do 3 točke
B) NALOGE DOPOLNJEVANJA – dopolnitev povedi z izpolnjevanjem praznih mest	0-2	0-2	2 do 3 točke
2. NALOGE POLODPRTEGA TIPA			
A) NESTRUKTURIRANE NALOGE Kandidat po navodilih oblikuje kratek odgovor (npr. definicijo, našteje vzroke ali posledice, poda razlago, primerjavo ali interpretacijo ...); naloge imajo lahko za izhodišče karto, besedilo ...	8-11	8-11	1 do 6 točk
B) STRUKTURIRANE NALOGE Naloge imajo podvprašanja, ki so medsebojno odvisna, lahko se nanašajo na neko besedilo, tabelo, karto ...	8-11	8-11	1 do 6 točk
SKUPAJ	21-28	21-28	

Spodnja razpredelnica prikazuje število izpitnih nalog pri posameznih polah z možnim številom točk, ki jih določa izpitni katalog in jih morajo pripravljavci izpitnih pol upoštevati.

Na podlagi zgornje preglednice lahko ugotovimo, da so tipi nalog predvsem objektivnega tipa, ki ocenjujejo znanje, razumevanje, naučene interpretacije, vzroke, posledice. Več samostojnega razmišljanja omogočajo t.i. strukturirane naloge, kjer se nekatere naloge nanašajo tudi na različno zgodovinsko gradivo. Razpon točk je od 1 do 6 točk, število vprašanj na eno polo pa je lahko od 21 do 28 vprašanj.

Slovenska maturitetna pola iz zgodovine je sestavljena zelo sistematično in vsebuje pestre naloge objektivnega tipa ter zanimive krajše naloge, ki jih je lahko objektivno oceniti s tehniko točkovanja. Francoska, angleška in mednarodna matura pa vsebujejo esejske naloge, ki se težje objektivno ocenijo, zato so za te naloge že vnaprej izdelani točkovni nivoji oz. opisi nivojev za določeno število točk.

³³ Predmetni izpitni katalog za maturo 2000 – Zgodovina. (1999). Ljubljana: Državni izpitni center, str. 7–8.

Razpon točk je najmanjši pri slovenskih izpitnih polah zaradi krajših nalog (1–5), pri angleških in mednarodnih izpitnih polah pa od 20–25 točk zaradi daljših esejskih nalog.

Če primerjamo oblikovanje ocen na podlagi točk oz. procentov pri posameznih izpitnih polah, lahko ugotovimo, da so najstrožji kriteriji pri francoski maturi, od skupnega števila točk (20 točk), so zelo dobre ocene oz. točke (16–20); potem so točke od 10–15, najslabše pa od 1 do 9 (8 in 9 točk omogoča še ustni izpit).³⁴

Kriteriji so pri angleških izpiti pri vsaki izpitni poli drugačni, vendar pa podobni; npr. izpit GCE program D je leta 1997 določal, da je za oceno A potrebno dobiti 66 %, za oceno B 56 %, za oceno C 50 %, za oceno D 45 %, za oceno E 40 % in za oceno N 35 %.

Kriterij je podoben tudi pri mednarodni maturi, ki pozna sedem ocen, npr. za prvo izpitno polo iz leta 1998, je bilo potrebno dobiti za oceno 7: 75 %, oceno 6: 60 %, oceno 5: 45 %, oceno 4: 20 %, oceno 3: 15 %, oceno 2: 10 % in oceno 1: 5 %.

Kriterij za pozitivno oceno se pri slovenskih polah vsako leto spreminja, npr. v letu 1997 je bilo potrebno 38 % vseh točk za zadostno oceno, v letu 1998 že 41 %, v letu 1999 že 51 % in v letu 2000 44 %.³⁵

Končna ocena se oblikuje s seštevkom točk ali s procentualno vrednostjo posameznih izpitnih pol. Npr. pri slovenski maturi sta obe poli vredni 50 %, ravno tako pri angleškem izpitu GCE, pri francoski maturi je prvi del pole vreden 60 %, drugi del pole pa 40 %, pri mednarodni maturi pa je prva pola vredna 20 %, druga pola 20 % in tretja pola 35 %.

K vrednostim izpitnih pol pa se prišteje še interno ocenjeno delo kandidata, ki je lahko individualno delo pri mednarodni maturi (25 %), šolsko delo pri angleških izpiti GCSE (20 %) ali interno ocenjeno delo le pri nekaterih izpiti za GCE. Slovenska in francoska matura pa nimata interno ocenjenega dela.

Za slovensko maturo iz predmeta zgodovina so učitelji že predlagali notranje ustno ocenjevanje in dva nivoja preizkusa ter tudi interno ocenjeno pisno nalogo.³⁶ Notranje ocenjevanje zahteva ravno tako natančno določene kriterije ocenjevanja, ki bi jih morali v Sloveniji izdelati, tako da bi jih lahko upoštevali tudi notranji ocenjevalci.

³⁴ Na podlagi podatkov, ki zadevajo uspeh kandidatov, lahko ugotovimo, da so pri vseh izpiti pomembne visoke ocene, npr. v Sloveniji: 3–5, v Angliji A–C, v Franciji pozitivne ocene od 10 naprej itd. Podatki o rezultatih pri maturi iz zgodovine in geografije v Franciji niso bili dobljeni. Podatki so le za celotno maturo: leta 1998 je bil 79,1 % uspešnih dijakov, v letu 1999 pa 78,3 %. V splošnih gimnazijah je bil uspeh leta 1998 79,4 %, leta 1999 pa 78,4 %. Tehniške šole so imele leta 1999 78,5 % uspeh, npr. poklicne oz. strokovne pa 77,6 %. <http://www.education.gouv.fr/discours/1999/cp990712.htm> (Résultats provisoires du baccalauréat. France métropolitaine. Session de juin 1999, internet: julij 2000).

Rezultati slovenske mature iz predmeta zgodovina v letu 1996 (junij): uspešno je opravilo 89,34 % kandidatov (povprečna ocena je bila 2,69); leta 1997 (junij) je uspešno opravilo maturo 86,64 % kandidatov (povprečna ocena je bila 2,56). Analiza izpitnih nalog z mature 1996. Zgodovina. (1997). Ljubljana: Državni izpitni center, str. 6. Analiza izpitnih nalog z mature 1997. Zgodovina. (1998). Ljubljana: Državni izpitni center, str. 7. Več o maturi iz leta 1999 v: Končan, B. (2000). Matura 1999. V: Zgodovina v šoli. Letnik VIII. Št. 3–4, str. 65–66. Leta 2000 je bila povprečna ocena 2,94. Končan, B. (2000). Zgodovina na maturi. V: Zgodovina v šoli. Letnik IX. Št. 3–4, str. 46. Rezultati mednarodne mature niso bili dobljeni. Rezultati pri izpitnem centru NEAB za izpit GCE so bili v letu 1998: ocene od A–C je dobilo 44,7 % kandidatov, neuspešnih (ocena N) je bilo 4,5 % kandidatov. <http://www.neab.ac.uk/news/exams/aprvst98.pdf> (GCE Provisional Statistics for 1998; Internet: julij 2000)

³⁵ Končan, B. (2000). Matura 1999. V: Zgodovina v šoli. Letnik VIII. Št. 3–4, str. 65 in Končan, B. (2000). Zgodovina na maturi. V: Zgodovina v šoli. Letnik IX. Št. 3–4, str. 46.

³⁶ Končan, B. (2000). Matura 1999. V: Zgodovina v šoli. Letnik VIII. Št. 3–4, str. 65. Končan, B. (2001). Šest let prenovljene mature in izkušnje zgodovine kot izbirnega predmeta na maturi. V: Temeljne prelomnice preteklih tisočletij: zbornik referatov. Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije, str. 313.

Pogoji za izvedbo zunanjih srednješolskih izpitov

Zunanji izpiti zahtevajo disciplinirano in načrtovano pripravo, na katero se pripravljajo tako učitelji kot učenci. Če primerjamo način priprave na zunanje pisne izpite, lahko ugotovimo, da poteka priprava pri angleški in mednarodni maturi dve leti; pri francoski maturi zadnje srednješolsko leto; pri slovenski maturi pa štiri leta, intenzivno pa v zadnjem srednješolskem letu. Šolska ura je dolga od 45 do 55 minut; najkrajša je v slovenskih šolah (45 minut). Število ur na teden je od 4 do 5, v slovenskih šolah pa je od prvega do tretjega letnika dve uri; v četrtem – zadnjem letniku pa je od 2 do 6 (odvisno je od števila dodatnih ur). Način priprave v Sloveniji, Franciji, Veliki Britaniji in v mednarodnih šolah je predstavljen v spodnji preglednici.

Značilnosti	Slovenija	Francija	Velika Britanija	Mednarodna matura
Št. let priprave za predmet zgodovina	4	1	2	2
Št. ur zgodovine na teden	2 (zadnje leto: dodatne ure od 1 do 4)	4	5	4 (5 višji nivo)
Šolska ura	45 minut	55 minut	50–55 minut	45–55 (odvisno od šol)

Navodila za reševanje nalog v izpitnih polah

Navodila za reševanje nalog v izpitnih polah so vedno na prvi strani vsake izpitne pole.

Slovenske izpitne pole vsebujejo naslednja navodila: čas pisanja, število strani v poli, dovoljeno gradivo (kemični svinčnik, nalivno pero) in posebna navodila za kandidate (npr. čitljivo pisanje, število vprašanj, točke v oklepajih itd.).³⁷

Francoska izpitna pola vsebuje naslednje informacije: število strani, čas pisanja, število vprašanj, ki jih je potrebno izbrati od skupnega števila vprašanj; nedovoljene pripomočke (žepni kalkulatorji).

Angleške izpitne pole za izpit GCSE vsebujejo naslednje podatke: čas reševanja, število vprašanj v poli, število vprašanj za izbiro, na kakšen način je zapisano število točk pri nalogah (v oklepajih) in podatek, da bodo kandidati dobili točke tudi za slovnično pravilnost in jezik.

Angleške izpitne pole za izpit GCE pa vsebujejo: čas reševanja, število vprašanj, ki jih morajo kandidati izbrati in zahtevo za uporabo dobre angleščine.

Mednarodne izpitne pole vključujejo poleg časa reševanja, števila vprašanj v poli in števila vprašanj, ki jih morajo kandidati izbrati, tudi maksimalno število točk in dovoljene pripomočke (slovar za kandidate, ki jim je angleščina tuji jezik).

Vse izpitne pole imajo natančna navodila za reševanje. Pri vseh je poudarjen čas reševanja in število vprašanj ter število nalog, ki jih morajo rešiti.

³⁷ Na prvi strani vsake izpitne pole: »Ob nalogah je v oklepaju navedeno število točk. Za napačne odgovore ne dobite negativnih točk, točkovani pa so tudi delni odgovori. Pazite na zahteve pri posameznih vprašanjih, saj upoštevamo samo toliko elementov, kot jih je navedeno.«

Če primerjamo načine in čas pisanja izpitnih pol, lahko ugotovimo, da je najdaljši izpit pri predmetu zgodovina pri angleškem izpitu GCE (6 ur), potem pri mednarodni maturi (višji nivo 5 ur), francoski izpit traja 4 ure, slovenski pa 3 ure; nižji nivo pri mednarodni maturi pa samo 150 minut. Kandidati pišejo dve poli pri slovenski in angleški maturi, pri francoski je ena pola (skupaj z geografskim delom), mednarodna matura pa ima dve poli za nižji, tri pole za višji nivo (1. in 2. pola sta enaki za oba nivoja, 3. pola pa je samo za višji nivo).

Pri primerjavi obveznega števila vprašanj oz. nalog, lahko ugotovimo, da imajo največje število nalog slovenske izpitne pole (ena pola ima 25 vprašanj, skupaj 50 različnih nalog npr. v letu 2000), najmanjše število nalog pa ima francoska matura (2 vprašanja skupaj, samo eno vprašanje pri zgodovini).

Ravno zaradi manjšega števila obveznih nalog, pa imajo francoske, angleške in mednarodne izpitne pole možnost tudi izbire nalog. Izbor nalog je določen za vsako izpitno polo in za posamezne teme.

Učenci na francoski maturi izbirajo med tremi tipi nalog: esejska naloga, esejska naloga s časovno preglednico dogodkov in komentar virov, če je zgodovina izbrana v prvem delu izpitne pole; če pa je izbrana v drugem delu, pa morajo obvezno pisati komentar na en zgodovinski vir. Pri mednarodni maturi imajo kandidati možnost izbire vprašanj pri drugi in tretji poli, saj morajo izbrati določeno število esejskih vprašanj. Kandidati pa imajo pri vseh izpitnih polah možnost izbire vprašanj pri angleškem izpitu GCSE in pri izpitu GCE, saj je za določeno temo postavljenih več različnih vprašanj.

Izbirnost nalog bi se lahko uveljavila tudi v slovenskih izpitnih polah. Če bi slovenske izpitne pole vsebovale esejske naloge, bi lahko ena izpitna pola vsebovala deset esejskih nalog za vsako izbrano široko temo, kandidati pa bi med temi nalogami izbrali dve esejski nalogi. Na ta način bi se lahko ocenjevali višji miselni procesi v izpitnih polah.

Zahtevnost srednješolskih izpitov

Na podlagi meril kot so tipi nalog, čas trajanja preizkusa, obseg snovi, bi lahko predpostavljali tudi zahtevnost mature oz. zaključnega eksternega ocenjevanja pri zgodovini v Sloveniji, Franciji, Veliki Britaniji in pri mednarodni maturi. Možna pa so seveda še druga merila.³⁸

Če bi upoštevali čas pisanja vseh predmetov, bi bila zahtevnost mature največja v Franciji, ki ima tudi največ predmetov (20–24 ur), potem v Sloveniji (15–17 ur), v mednarodnih šolah (15 ur) in v Veliki Britaniji (6 ur, če je samo en predmet).

Če bi upoštevali čas pisanja pri predmetu zgodovina, potem bi bila zahtevnost največja v Veliki Britaniji (6 ur), potem v mednarodnih šolah (5 ur), v Franciji (4 ure) in v Sloveniji (3 ure).

Če bi upoštevali vrsto oz. tipe nalog, potem bi bila največja zahtevnost v Veliki Britaniji, kjer je tudi največje število esejskih tipov nalog (6), potem v mednarodnih šolah (5), v Franciji (1) in v Sloveniji (ni esejskih nalog). Največje število nalog objektivnega tipa je v slovenskih izpitnih polah, medtem ko pri tujih izpitnih polah ta tip nalog ni vključen (razen pri nalogah na zgodovinske vire).

³⁸ Npr. Eckstein, M. A. in Noah, H. J. sta uporabila za ocenitev pisnega dela mature oz. zahtevnost tri merila: tip oz. vrsto nalog, število zahtevanih predmetov in čas trajanja preizkusa za en predmet in za vse predmete. Ugotovila sta, da je zahtevnost preizkusov bistveno večja v Franciji kot pa npr. v Veliki Britaniji. Njuno raziskavo je predstavil Drago Žagar v članku (2000): Zahtevnost nacionalnih preizkusov znanja ob zaključku srednje šole v različnih državah. V: Vzgoja in izobraževanje. Letnik XXXI. Št. 2–3, str. 43–45.

Če bi upoštevali Bloomovo taksonomijo, potem bi bila največja zahtevnost pri mednarodni maturi, saj vsa vprašanja zahtevajo višje kognitivne elemente, medtem ko bi bila najmanjša zahtevnost pri slovenski maturi, saj prevladujejo vprašanja, ki zahtevajo znanje in razumevanje.

Če bi upoštevali število vprašanj, bi bila na prvem mestu Slovenija (50), na drugem pa tudi Velika Britanija (24 pri izpitu GCSE, 18 pri izpitu GCE). Najmanjše število vprašanj, ki jih morajo kandidati rešiti pa ima francoska matura (2 vprašanja, eno vprašanje je iz zgodovine, eno pa iz geografije).

Če bi upoštevali obseg učne vsebine oz. širino in raznovrstnost, bi bila zahtevnost največja v Sloveniji (10 različnih tem od starega veka do 20. stoletja), potem v mednarodnih šolah (19. in 20. stoletje), v Veliki Britaniji (specifična tema, npr. samo izbrane teme iz 20. stoletja) in Franciji najmanjša (od leta 1939 naprej).

Didaktično-metodične sugestije za slovensko maturo

Možnosti za ocenjevanje višjih kognitivnih elementov bi bile večje, če bi slovenske izpitne pole vsebovale več nalog s krajšim ali daljšim prostim odgovorom oz. t.i. naloge polodprtega tipa, ki bi se nanašale na različno pisno ali slikovno gradivo; ali več nalog odprtega tipa, pri katerih bi kandidati odgovarjali z daljšim odgovorom na določeno temo. Seveda pa obstajajo še druge možnosti preverjanja višjih kognitivnih ciljev zlasti z avtentičnimi nalogami (npr. pisne in nepisne projektne naloge, članki, poročila ekskurzij in terenskega dela, predstavitev muzejskih zbirk, ustna analiza virov itd.).

V Sloveniji bi lahko uvedli takšne naloge, ki bi se nanašale na različne pisne in vizualne vire (po angleškem zgledu). Za pisanje takšnih nalog pa bi morali usposobiti učitelje oz. pripravljavce nalog, potem pa tudi naučiti učence, da bi spoznavali zgodovinske vire tudi na drugi način (ne samo kot vir podatkov in sporočil, ampak tudi kot možnost evalvacije zanesljivosti, pristranskosti in uporabnosti virov). Ravno tako bi lahko uvedli esejske naloge (z določenim številom besed), ki bi zahtevale sintezo, analizo in vrednotenje (kot npr. angleška in mednarodna esejska naloga).

Zato bi se lahko naloge, ki ocenjujejo znanje in razumevanje (objektivne naloge in naloge krajših prostih odgovorov), obdržale za prvo izpitno polo (sestavljeno iz dveh delov, prvi del bi vključeval izbrano občo široko temo, drugi del pole pa izbrano slovensko široko temo). Druga izpitna pola bi lahko vsebovala različne naloge, ki bi se nanašale na zgodovinske vire (za izbrane široke teme).

Lahko pa bi dodali še tretjo izpitno polo (za višji nivo) z izbirnimi esejskimi nalogami (npr. za vse predpisane široke teme), kjer bi imeli kandidati možnost izbire kot je to npr. v izpitnih polah v Franciji, Veliki Britaniji in pri mednarodni maturi. Seveda pa obstajajo še druge možnosti.

V Sloveniji pa bi lahko uvedli tudi notranje ocenjevanje, ki bi vključevalo pisno nalogo (npr. poročilo, raziskovalno delo, projektno delo ipd.) ali pa čisto posebno avtentično obliko notranjega ocenjevanja (pisno ali ustno), ki bi omogočala ocenjevanje višjih miselnih procesov.

Zaključek

Slovenske izpitne pole so didaktično in metodično solidno izdelane, točkovanje objektivnih nalog in krajših nalog prostih odgovorov je natančno in število elementov za eno točko

je določeno. Vendar pa se z objektivnim tipom nalog in nalogami krajših prostih odgovorov zelo težko ocenjujejo višji kognitivni elementi, zato je v ospredju ocenjevanje znanja in razumevanja.

Izpitne naloge v izpitnih polah pa vplivajo tudi na preverjanje in ocenjevanje znanja pri predmetu zgodovine v času priprave na maturo oz. na pouk. Če izpitne naloge zahtevajo predvsem faktografsko znanje in razumevanje, potem je tudi pouk zgodovine usmerjen k osvajanju nižjih kognitivnih elementov pri učencih.³⁹ Zato bi bilo potrebno v slovenskih izpitnih polah uvesti takšne naloge, ki bi vplivale tudi na kvaliteten pouk (npr. branje in analiziranje zgodovinskih virov, pisanje esejev, razširjenih esejev ali poročil, samostojno delo ter druge avtentične oblike dela) in ki bi omogočale preverjanje in ocenjevanje višjih miselnih procesov.

Literatura

- Analiza izpitnih nalog z mature 1996. Zgodovina. (1997). Ljubljana: Državni izpitni center.
- Analiza izpitnih nalog z mature 1997. Zgodovina. (1998). Ljubljana: Državni izpitni center.
- Bahovec, I., Slivar, B. (1994). Poti k maturi. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
- Barle, A. (1995). Vpeljevanje različnih ravni preverjanja in ocenjevanja v srednjih šolah. V: Vzgoja in izobraževanje. Letnik XXVI. Št. 4, str. 51–54.
- Bucik, V. (2000). Zunanji preizkusi znanja, sestavljeni in uporabljeni po standardnih postopkih. V: Vzgoja in izobraževanje. Letnik XXXI. Št. 2–3, str. 23–26.
- GCE A/AS subject core for History. (1994). London: SCAA.
- GCE Advance and advanced subsidiary examinations subject cores for History. (1997). London: SCAA.
- GCE History, Advanced level Syllabus. (1998). London: London examinations.
- GCSE Regulations and Criteria. (1995). London: SCAA.
- Histoire-Géographie, B.O. n°22 – 24 juin 1993.
- Histoire-Géographie, B.O. n°33 – 7 octobre 1993.
- Histoire-Géographie, B.O. n°12 – 20 mars 1997.
- History, 1998 Syllabuses A, C, D and E. GCSE. (1998). London: London examinations.
- <http://www.education.gouv.fr/discours/1999/cp990712.htm> (Résultats provisoires du baccalauréat. France métropolitaine. Session de juin 1999, internet: julij 2000).
- http://www.mss.edus.si/publikacije/prenova/opisi/izhodisca_np/default.asp (Izhodišča za pripravo nacionalnih preizkusov znanja v devetletni osnovni šoli, Internet: julij 2000).
- <http://www.neab.ac.uk/news/exams/aprvst98.pdf> (GCE Provisional Statistics for 1998; Internet: julij 2000).
- IB History Subject Guide. (1996). Geneva: International Baccalaureate Organisation.
- Kališnik, M., Bucik, V. (1999). Kako Britanci, kako Slovenci. Matura, kdo bo tebe ljubil (5). V:

³⁹ »Priprava izpitnih katalogov zahteva temeljit premislek o tem, katere dimenzije znanja, spretnosti in navad (opredeljene v splošnih in operacionaliziranih učnih ciljih) je mogoče meriti s testnimi ali drugimi oblikami zunanega preverjanja znanja (esej, seminarska poročila), da se izognemo temeljni nevarnosti zunanjih testiranj, ki je v tem, da težijo predvsem k favoriziranju faktografskega znanja, ki je najlažje preverljivo. Sestavljavci nacionalnega kurikula se morajo že v fazi definiranja učnih ciljev vprašati, na kakšen način je mogoče prizadevanja za razvoj višjih kognitivnih spretnosti pri učencih spodbuditi tudi z ustreznimi oblikami preverjanja učnih učinkov. V ozračju vse večje storilnosti se učenci kljub našim iskrenim željam pač pripravljajo na to, da bodo pridobili čim višje ocene; in če ocenjujemo le faktografsko znanje, bo to imelo največjo težo v učenčevi strategiji učenja ne glede na naš učni načrt.« Kroflič, R. (1997). Učno-ciljno in procesno-razvojno načrtovanje kurikula. V: Zbornik Kurikularna prenova. Ljubljana: Nacionalni kurikularni svet, str. 215.

Delo. Leto XLI. Št. 42, 22. 2. 1999, str. 10.

Končan, B. (2000). Matura 1999. V: Zgodovina v šoli. Letnik VIII. Št. 3–4, str. 65–66.

Končan, B. (2000). Zgodovina na maturi. V: Zgodovina v šoli. Letnik IX. Št. 3–4, str. 46–48.

Končan, B. (2001). Šest let prenovljene mature in izkušnje zgodovine kot izbirnega predmeta na maturi. V: Temeljne prelomnice preteklih tisočletij: zbornik referatov. Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije, str. 307–313.

Kroflič, R. (1997). Učno-ciljno in procesno-razvojno načrtovanje kurikula. V: Zbornik Kurikularna prenova. Ljubljana: Nacionalni kurikularni svet, str. 199–217.

Predmetni izpitni katalog za maturo 2000 – Zgodovina. (1999). Ljubljana: Državni izpitni center.

Predmetni izpitni katalog za maturo 2001 – Zgodovina. (1999). Ljubljana: Državni izpitni center.

Prvi strokovni posvet o maturi. (1995). Škofja Loka, 8. 12. in 9. 12. 1995. Ljubljana: Republiški izpitni center.

Rutar Ilc, Z., Rutar, D. (1997). Kaj poučujemo in preverjamo v šolah. Radovljica: Didakta.

Trojar, Š. (1998). Tipske značilnosti testnih nalog, problemi pri projektiranju in uporabnost pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Letnik VII. Št. 3, str. 36–42.

Wedam, V. (1996). Učni načrt za zgodovino v splošni in tehnološki srednji šoli v Franciji. V: Zgodovina v šoli. Letnik V. Št. 3, str. 50–57.

Žagar, D. (2000): Zahtevnost nacionalnih preizkusov znanja ob zaključku srednje šole v različnih državah. V: Vzgoja in izobraževanje. Letnik XXXI. Št. 2–3, str. 43–45.

Summary

Characteristics of External Examination on History in Slovenia, as Compared to France, Great Britain, and International Schools

Danijela Trškan

European students sit their written examinations when they are between fifteen and eighteen years old. During their schooling in upper secondary schools, students in Great Britain have to sit two examinations. The first, marking the end of their compulsory education, takes place when they are sixteen (GSCE – General Certificate of Secondary Education). The second (GCE), denoting the conclusion of their secondary-school education, is taken at eighteen. In France, in Slovenia and in international schools, students conclude their four-year secondary education by taking the *matura* (external examination), which is also the prerequisite for enrolling into a university.

Certain written examinations offer a choice of several subjects and levels. When taking external examinations in Great Britain or in international schools a student may choose a higher or a lower level. British schools or teachers can choose subjects from world, European or British history while the students taking the international external examination have a choice of themes from European, Asian or African 19th or 20th centuries. Neither the external examination in France (covering the period from 1939 to 1995) nor the one in Slovenia (from ancient times to the 20th century) offer a selection of different themes or levels. In the form of essays or source-based questions, external examinations in Great Britain, France and in international schools all assess higher cognitive processes, especially comparison, evaluation and synthesis. While the external examination in the Slovene examination catalog does anticipate the assessment of higher cognitive elements it still largely remains on the level of assessing knowledge and understanding; assessment of questions with short answers and short essays with opened questions is namely not sufficient for the assessment of higher cognitive processes.

Slovene external examination papers only rarely contain source-based questions. Quite often, these entail either the comprehension of data and of the principal message, or the sources merely represent an illustration or provide orientation when composing an answer. In British, international and French external examination papers, on the other hand, source-based questions require from the student to manifest a comprehension of sources, to explain certain elements in them and to establish the reliability and importance of different written or illustrative sources.

Slovene external examination papers for history have been composed very systematically. They contain variegated questions with short answers as well as short questions that can be objectively assessed with point technique. French, British and international external examination papers, on the other hand, contain essay questions whose objective assessment is much more difficult. This is why points for performance level or level descriptions for a given number of points have been established beforehand. Since different examination themes contain several questions, candidates have the possibility of selecting exercises (this is especially true of external examinations in Great Britain and in international schools).

A constituent part of the external examination is also internal assessment; it combines extended essays (20–25 % in international and British external examinations), schoolwork with sources (20–30% in British external examination) or individual project work (20–25% in British external examination). Neither Slovene nor French external examinations contain internal assessment yet.

Since external examination assessment affects education it is possible to infer (by analyzing examination programs and papers) that in France, Great Britain and in international schools the preparations for external exams demand from students a lot of independent work, reading and analysis of historic sources, and essay writing. In Slovenia, on the other hand, these preparations entail mostly revision of subject matter.

If Slovene external examination on history required assessment of higher cognitive patterns by means of essays or extended essays, or source-based questions (after the example of Great Britain) this would directly affect how history is taught in lower secondary, and especially in secondary, schools. Such examinations would have to include much more teamwork, individual work in the form of homework assignments (such as finding answers to source-based questions or writing essay or extended essay assignments, etc.) as well as other authentic work projects and assignments that enable assessment and evaluation of higher cognitive processes.